

XXIX. évfolyam 2. szám

Közgyűjteményekben ingyenes

2026. április

Deák temetése

150 éve kísérték utolsó útjára a haza bölcsét, atyját

•••• Katona Csaba

Felcsapásával vezetett naplójában Csorba Géza, *Táncsics Mihály* lányának, Eszternek a férje 1876. január 28-án az alábbiakat rögzítette: „Bebizonyult, hogy ma éjjel ¼ 11-kor meghalt Deák Ferenc!”

Deák Ferenc huzamosabb ideje betegeskedett, ám a hír letaglózónak bizonyult a fiatal házaspár számára, hiszen Deákot személyesen is ismerték. Csorba Géza másnap az alábbiakat vetette papírra: „...gyászszászlok lobogtak a ködös, hideg léghelyben, fájdalmasan jelentve, hogy a Magyarok Mózese, nagy prófétája, a haza bölcsé, Európa nagy státuszférfia, a haza atyja, a kedves »öregúr«, a nagy Deák Ferenc meghalt. Ez a rémhír gyorsan futotta be a fővárost: mindenki megtudta ezt rögtön: mindenki megdöbbsent, mindenki zsibbadni érzé ereit s gondolkozni se mert, csak ámult.” *Táncsics Eszter* osztozott férje érzelmeiben: „...nemcsak a kitűnő politikust, a páratlan államférfiút, a hű és igaz hazafit, az aranytiszta jellemű embert, az igazságos és részrehajlatlan, megvesztegethetetlen férfiút, a szorgalmas és fáradhatatlan képviselőt, a haza bölcsét, a trón és nemzet közötti összetartó kapcsot, a haza legelső emberét sajnálom benne: hanem mint barátot, mint olyant, aki egy igen-igen becses emlékkal ajándékozott meg!”

Temetésére február 3-án került sor. Bár mardosó hideg volt, ez sem tartotta vissza a tömeget, hogy leróják kegyeletüket Deák előtt úgy is, hogy elkísérik őt utolsó útjára. A temetési menetet a katonaság biztosította, nehogy a tömeg megzavarja a gyász-

menet méltóságát. A kíváncsiság mértékét jelzi, hogy a már többször idézett napló szerint – a korban nem szokatlan módon – akadtak, akik üzletet csináltak a kegyeletből: „Ki-ki igyekezett magának alkalmas és biztos helyet szerezni. Beszélték, hogy egy-egy ablakért 30-40 forintot fizettek.” A magyar irodalom későbbi jelese, *Heltai Jenő*, aki gyermekként figyelte a gyászmenetet, így emlékezett vissza: „Az első temetés, amelyet láttam, Deák Ferenc temetése volt. Öt-hatéves kisfiú voltam még; ki Deák – később tudtam csak meg. Akkor annyit hallottam csak róla, hogy a haza bölcsé, nagy ember, akinek az elmúlása mindnyájunk számára szerencsétlenség, nemzeti gyász.”

A gyászszertartás az Akadémia előtt, a mai Széchenyi István téren kezdődött, a misét a magyar katolikus egyház feje, *Simor János* esztergomi hercegprímás celebrálta. Jelen volt Deák tisztelője, *Erzsébet királyné* is, aki a mai Belügyminisztérium épület-tömbjének helyén magasodó Coburg-palota erkélyéről követte az eseményeket. A temetési menet élén fehér ló által húzott halottaskocsi állt, a kocsit koszorúk borították. A kocsisót szállító halottaskocsin viszont csak négy koszorú díszelgett, ezek egyike Budapest városáé volt.

A Fiumei úti sírkertben Deák csak ideiglenes sírt kapott, mivel dízsírhelyet szántak neki. Erre pályázatot írtak ki, amelyen a fiatal *Gerster Kálmán* terve győzött. A hatalmas mauzóleum hosszú évek alatt nyerte el végleges formáját, a belső díszítés *Róth Miksa* nevéhez fűződik, míg a kupola

négy festménye *Székely Bertalan* alkotása. Bő tíz esztendővel a halála után foglalhatta el végső nyughelyét Deák Ferenc, mauzóleumát 1887. május 21-én avatták fel.

Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál – Zichy Mihály festménye, 1877

Foto: Wikimedia Commons

1 Deák temetése

•••• *Katona Csaba (történész)*

3 Reformkori helyszínek

•••• *Dubniczky Zsolt (főkönyvtáros)*

4 Budafok várossá vált

•••• *Gyönki Viktória (gyűjteményvezető)*

5 Kitelepítések Budapestről

•••• *Róbert Péter (történész)*

7 Csendes centenárium

•••• *Sándor Tibor (könyvtáros)*

8 Budapesti lakásépítések

•••• *Gábrriel Tibor (történész)*

9 Ferencvárosi lakótelep

•••• *Gönczi Ambrus (gyűjteményvezető)*

10 Ismeretlen kapcsolat

•••• *Molnár Krisztián (gyűjteményvezető)*

13 József Attila szerelmei

•••• *Németh Nyiba Sándor (író, költő)*

16 Lakástűz a panelházban

•••• *Hózer Benjámín (szakmatörténeti kutató)*

18 Könyvszemle

20 Fülkefényben állunk

•••• *Fehér Renátó (író, költő)*

Támogassa adójának 1%-ából a Budapesti Honismereti Társaságot!

A Budapesti Honismereti Társaság kéri tagjait és támogatóit, hogy minél többen ajánlják fel egyesületünk számára adójuk 1%-át. A támogatást működésünkre, a „Városunk – Budapesti Honismereti Híradó” 2026. évi számainak kiadására és terjesztésére használjuk majd fel. Egyben ezúton is köszönjük támogatóinknak múlt évi adóhozjárulásait!

Budapesti Honismereti Társaság
Adószámunk: 19673903-1-41
1041 Budapest, Máty Lajos utca 2.

Miért nézzem meg a www.bpht.hu-t?

Mert a fővárosi Helytörténeti Portálon találok meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- az Ajánlott oldalak menüpontjában a legrövidebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát;
- az Archívumban a Budapesti História 131 előadásának szerkesztett változatait.

Csak ezekért!

Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
Felelős kiadó: Breinich Gábor
1041 Budapest, Máty Lajos u. 2., tel.: 370-0652
Levelezési cím: 1041 Budapest, Máty Lajos u. 2.
E-mail: info@bpht.hu • Internet: www.bpht.hu
Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság: Breinich Gábor, dr. Buda Attila, dr. Róbert Péter, dr. Sándor Tibor, dr. Sipos András

A VÁROSUNK *belföldi előfizetési* díja 1600 Ft/év. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Postacím: 1900 Budapest. Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknel, www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront>), e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon a 06-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen. Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront>), postán: 1900 Budapest, telefonon: 06-1-767-8262 és e-mail-en: hirlapelofizetes@posta.hu. A Budapesti Történeti Múzeumban, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi és fiókkönyvtáraiban, a kerületek helytörténeti gyűjteményeiben, múzeumaiban és a Budapesti História előadójainak ingyenesen is terjesztett. Helytörténeti magazinunk Budapest Főváros IX. Kerület Ferencváros Önkormányzata, a Jászok Egyesülete és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg.

Nyomda: PrintWorks Nyomda Kft. • Print: ISSN 1418-4273 • Online: ISSN 2732-1681

Reformkori helyszínek

Az ifjú Deák Ferenc Pest városában

•••• Dubniczky Zsolt

Pesttel Deák Ferenc az 1820-as évek elején ismerkedett meg, ami maradandó élményt nyújtott számára. Miután 1822 novemberétől egy éven át volt jurátus a városban, 1823. december 19-én sikeres vizsgát tett a mai Ferenciek terén állt egykori Királyi Curia épületében, melynek helyét ma már csak az épü-

A vadászkürt vendégfogadó a kis-hidútszabán.
Hotel zum Jägerhorn in der kleinen Bruckgasse.

Fotó: FSZEK Képtárhívum

letről elnevezett Curia utca örzi. A diploma megszerzése a nagybetűs életbe, a megyei, később az országos politika világába nyújtott belépőt az immár ifjú ügyvéd számára.

A mai Türr István és Aranykéz utca sarkán állt egykoron az a neves Vadászkürt fogadó a Belvárosban, ahol Deák és Vörösmarty Mihály 1824 szeptemberében – Zádor (eredeti nevén Stettner) György jogász, literátornak köszönhetően – egy életre szóló, őszinte barátságot kötött egymással, ami a költő Béla fiának megszületésekor Deák keresztapasága révén családi kapcsolattá mélyült. A költő halála után Deák lett a Vörösmarty árvák – Ilona és Béla – gyámatyja, s élete végéig gondoskodott azok megfelelő neveltetéséről.

A fogadó – ahova a kor híres vendéglátója, Emmerling Károly jó konyhával és pincészetével csábította vendégeit – később is fontos helyszínné vált Deák Ferenc éle-

Vadászkürt fogadó az 1830-as években
Carl Vasquez grafikáján

tében. Mikor 1841 és 1843 között huzamosabb ideig Pesten élt a büntető törvények tervezetét kidolgozó bizottság tagjaként, Deák gyakori ebéd- és vacsoravendége volt a fogadónak, de megfordult ott egy vagy talán több alkalommal Széchenyi István és Batthyány Lajos társaságában is. Deák lakása ebben az időben a belvárosi Urak utcája 450. szám alatti épületben volt (helye ma Petőfi Sándor utca 6–8. szám), ami nemcsak otthona volt Deáknak, de gyakran munkahelyé is vált, mivel a bizottság gyakran az ő pesti lakásán tartotta üléseit.

A pesti Sebestyén tér az Erzsébet-híd felépítéséhez kapcsolódó nagyszabású belvárosi városrendezés áldozatává vált az 1890-es évek végén. A tér sarkán állt az a Csiga vendéglő, mely a cégéren lévő zöld káposztalevelet lakmározó csigákról nyerte az elnevezését. A vendéglő törzsvendégének számított a barát Vörösmarty Mihály asztaltársasága, melyből Nemzeti Kör néven alakult meg a kor, reformokat sürgető ellenzéki csoportosulása. Deák – Vörösmarty barátsága révén is – pesti tartózkodása idején gyakran vendége volt ennek a szellemi csoportosulásnak, mely 1845. április 20-án egy díszebéd formájában külön köszöntötte a Pesten tartózkodó Deákot, s egy emlékalbumot szándékoztak a tiszteletére megjelentetni. Az album ugyan végül nem készült el, az albuma szánt Vörösmarty vers viszont igen, Deák Ferenc címmel, mely kivételes költői érzékkel rajzolja meg a költő barátjának portréját.

A vendéglőtől nem messze lévő Zöld Fa (ma Veres Pálné) utcában, az úgynevezett Jankovich-házban volt Vörösmarty pesti szállása, ahol az 1830-as években a már barátnak fogadott Deák is többször a tiszteletét tette.

Pest nemcsak gazdasági értelemben számított az ország első városának, de a kulturális élet terén is egyre

Fotó: MNM Történelmi Képtárak

Az ifjú Deák nagyobb befolyásra tett szert. Nagy jelentősége volt annak, hogy itt kapott állandó helyszínt a magyar színjátszás 1837-ben, mely Vörösmarty Árpád *Ébredése* című darabjával nyitotta meg kapuit. Deák mindig is fontosnak érezte a magyar kultúra ápolását, művelését, és irodalompartoló, színházlátogató emberként nagy jelentőséget tulajdonított a nemzeti színjátszás pesti kifejlődésének. Pesti tartózkodásának idején az 1840-es években, majd 1848-ban és 1854-től kezdődően is, mikor már állandóan a városban, az Angol Királynő Szállóban lakott, rendes látogatója volt a magyar nyelv és kultúra művelését szolgáló intézménynek.

A Magyar Tudományos Akadémia mellett, az Akadémia utca 1. szám alatt ma is álló, egykori István főherceg szállóbeli épület 1848-ban a Batthyány-kormány igazságügyminisztereként vált Deák életében fontos helyszínné, ahol minisztersége idején, majd lemondása

Fotó: FSZEK Budapesti Képtárhívum

A NEMZETI SZÍNHÁZ Pesten. — DAS NATIONSTHEATER in Pest.

Nemzeti Színház 1845-ben a Kerepesi (ma Rákóczi) út mentén
Rudolf von Alt grafikáján

után egyszerű képviselőként is szállást bérelt, míg miniszteriuma Budán a Várban, az Országház utca 28. szám alatti régi országházi épületben székelt.

Budafok várossá vált

Előzményei és körülményei (1739–1926)

••• Gyönki Viktória

Budafok, ma Budapest XXII. kerületének része, 2026-ban ünnepli, hogy 1926-ban rendezett tanácsú várossá nyilvánították. Hosszú út vezetett odáig, hogy az 1739-ben alapított, eredetileg Promontor községből város váljon.

A község lakossága a létrehozása után első sorban szőlőműveléssel és kőfejtéssel foglalkozott. A 19. század közepén fokozatosan megtelepedtek a gyárak, mivel a település határában még volt lehetőség az építkezésre. Ezek a gyárak munkalehetőséget kínáltak, így hamarosan a település népessége is növekedni kezdett, megváltoztatva az alapvetően németajkú betelepülőkből származott lakossági összetételt.

Az itt élők számának növekedése indokolta a várossá válás folyamatának megindítását, ugyanakkor felszínre hozott számos hiányosságot is. A lakhatás kérdése a 19. század vé-

Fotó: Magdolna Udvar Helytörténeti Gyűjtemény

Budafoki háztetők 1908-ban (képeslap)

volt a HÉV vonal meghosszabbítása Nagytétény irányába, illetve a meglévő vonal kétvágányosra való bővítése.

Infrastrukturális szempontból a várossá válás feltételei tehát nem voltak még teljesen adottak, de a képviselőtestületben 1926-ra többségbe kerültek azok, akik támogatták Budafok rangjának emelését. *Rakovszky Iván* belügyminiszter 1926. január 26-án kelt rendelete alapján Budafokot rendezett tanácsú várossá nyilvánították. A városavató ünnepséget 1926 júniusára tervezték, egybekötve az első világháborús emlékmű avatásával. Ekkorra esett a polgármester és a képviselőtestület megválasztása.

Budafok városának első polgármestere *Záborszky Nándor* lett. Munkáját az egykori Brandtner házban kezdte meg, amely korábban a községháza volt. Városházaként egészen 1929-ig működött – ekkor adták át az új épületet, amelyet az egykori Brázay-féle szeszgyárból alakítottak át. A várossá váló település a következő évtizedekben előnyére változott, lakhatási és infrastrukturális szempontból is.

A centenáriumi évben új honlapot indított Budafok-Tétény Önkormányzata – a budafok100.budafokteteny.hu oldalon a centenáriumi programokról is értesülhetünk. Ennek archívumában folyamatosan bővülő régi fénykép- és képeslapgyűjteménnyel, digitalizált korabeli sajtótermékekkel, valamint az év folyamán megjelenő publikációkkal, cikkekkel is találkozhatunk.

Fotó: Budafok100 falinaptár

ge óta hordozott egy súlyos hibát: a lakáshiány miatt tömegek voltak kénytelenek sziklafalba vájt, vagy mélyudvaros barlanglakásokban élni. Ezek a lakóhelyek zsúfoltak, egészségtelenek és komfortmentesek voltak.

Csak jelentős késéssel az 1960-as évek végétől, a budapesti lakótelepek építéskor oldódott meg ez a probléma. A másik hiányosság az oktatási lehetőségekben volt – Budafoknak nem volt gimnáziuma. Az oktatási intézményt 1937-ben a Jászóvári Promontrei Kanonokrend alapította meg.

A várossá válás folyamatának hivatalos útja nem volt egyszerű abból a szempontból, hogy a képviselők jelentős része ellenezte azt. Hivatkozási alapjuk a közigazgatási költségek és az adók várható növekedése volt, amely elvonta volna a forrásokat a település fejlesztésére fordítandó összegektől. A már említett hiányosságokon kívül fejlesztésre érdemes lett volna az úthálózat és

1926. június 29-én avatták fel Orbán Antal első világháborús emlékművét az ünnepségsorozat részeként

Fotó: budafok100budafokteteny.hu

A centenáriumi honlap nyitó oldala

Kitelepítések Budapestről

Lakásaikat, ingóságaikat nem kapták vissza

•••• Róbert Péter

Sajnos a történelem tele van erőszakos lakóhelyváltásokkal, kitelepítésekkel, tömegek elűzésével. Fővárosunk sem volt kivétel az erőszakos népmozgatások alól. A második világháború alatt zsidók tizezreit hurcolták el, utána a sváb lakosságot, majd a kommunista diktatúra politikai okokból űzte ki állampolgárait lakóhelyükről. 1950-ben a határ mellől telepítették át a gyanús elemeket az Alföldre, majd Budapest következett – itt közrejátszott a súlyos lakáshiány, amelyet az ostrom pusztításai és a fővárosba özönlés drámaivá súlyosbított. 1951

Fotó: Nemzeti Emlékezet Bizottsága

A kitelepítettek legfeljebb 30 kg-os csomagot vihettek magukkal (ruházat, ágynemű, élelmiszer...)

tucatnyian öngyilkosok lettek megkapva a végzést.

A Magyar Dolgozók Pártja határozata szerint „a kitelepítés a burzsoázia likvidálásához tartozik”, de egyik oka a fővárosi lakáshiány volt. Több mint 5000 lakás ürült meg, ezek elosztását már megtervezték. Irányelv szerint 40%-ot üzemi munkások (főleg sztahanovisták, élmunkások) kaptak, 30%-ot a megnövekedett néphadsereg tisztjei, 30%-ról nem intézkedtek központilag, főleg pártfunkcionáriusok lettek az új lakók. Munkások számára problémás volt a magas lakbér és a gyártól való távolság. Érdekes, hogy 125 villa mellett 274 albérletet is lefoglaltak. A lepecsételt otthonokban a tanács és a Bizományi Áruház képviselője leltárt vett fel a házmester jelenlétében, gyakran már a kiutalás után – néha az új bérlő ellopta az ingóságokat. Műkinccsek a Szépművészeti Múzeum raktárába jutottak, a kevésbé értékesek részére szükségraktárakat hoztak létre a Tattersaalban és a volt Wampetics vendéglőben. Innen kerültek a Bizományi Áruházba, ahol aránylag olcsón juthattak hozzá elsősorban a rendszer jól értesült hasznélvezői.

Sztálin halála után az enyhülés, Nagy Imre első miniszterelnöksége hozta meg a szabadulást a kitelepítettek számára. 1953. június 28-án párthatározat mondta ki: „Lehetővé kell tenni, hogy a kitelepítettek az összes állampolgárokra egyaránt kötele-

Fotó: Fortepan/Nosztanovics Ferenc

márciusától belügyi tanfolyamok hallgatói és pártiskolások 19 kérdést tartalmazó űrlapokat kezdtek terjeszteni bizonyos körzetek lakóival kapcsolatban, főleg a nagyobb lakások tulajdonosai, bérlői iránt érdeklődve. Valami készült és a félelem beigazolódott!

1951-ben az MDP II. kongresszusára felvonuló repülősök a Sztálin (ma Adrássy) úton – jobbra Farkas Mihály honvédelmi miniszterrel készült festmény

Budapesti lakásából 1951. május 21. és július 18. között 5182 családot, majd 15.000 embert távolítottak el. Eredetileg 6644 család 17.344 tagja szerepelt a listákon, de sok felmentési kérelem érkezett, különösen ismert művészek érdekében. A lakosságot megdöbbenetette a kézenfekvő hasonlóság a német megszállás alatti eseményekkel, mert a múlt rendszer tisztségviselői mellett sok kereskedőt, gyárost is kitelepítettek, akiknek egy része éppen átél egy faji üldözést. Az izraeli követség hivatalosan tiltakozott is, de az *Új Élet* igyekezett a zsidóságot megnyugtani.

A budapesti kitelepítésekről

A belügyminisztérium közli: 1951. május 21-től június 15-ig Budapestről a következő nemkívánatos elemeket telepítették ki: Hat volt herceget, 52 volt gróft, 41 volt bárót, valamint hozzátartozóikat, 10 volt horthysta minisztert, 12 volt horthysta államtitkárt, 85 volt horthysta táborkot, 324 volt horthysta tőzstisztet, 67 volt csend-

őr- és rendőrtőzstisztet, 30 volt gyártulajdonost, 46 volt bankárt, 53 volt gyárigazgatót, 93 volt nagykereskedőt, 105 volt nagybirtokost, valamint hozzátartozóikat. A kitelepítettek lakásait dolgozók, elsősorban sztahanovista vagy nagycsaládos ipari munkások kapják meg.

Fotó: Szabad Nép, 1951. június 17.

Rövidhír az állampárt napilapjában

ző jogszabályok figyelembevételével szabadon válasszák meg lakóhelyüket”. Az utolsók csak októberben indulhattak el – de nem haza, mert lakásaikat nem kapták vissza! Budapestre csak ideiglenesen jelentkezhetek be, sokan az agglomerációba, például Érdre költöztek. Noha a kitelepítés nem járt priusszal, számon tartották, csak az 1992. évi XXXII. tv. adott nekik minden kényszerlakhelyen töltött hónap után 11.000 Ft kárpótlást. Kései vigasz volt ez!

csak ideiglenesen jelentkezhetek be, sokan az agglomerációba, például Érdre költöztek. Noha a kitelepítés nem járt priusszal, számon tartották, csak az 1992. évi XXXII. tv. adott nekik minden kényszerlakhelyen töltött hónap után 11.000 Ft kárpótlást. Kései vigasz volt ez!

MÁV-lakótelep

Munkáskolónia a Gyáli úti mellett

•••• G. A.

Több lakótelepet építettett alkalmazottai számára a fővárosban a 19–20. század fordulóján a Magyar Királyi Államvasutak, elsősorban olyan területeken, amelyek az akkori főváros peremvidékének számítottak, de földrajzilag közel estek pályaudvarokhoz. Épült lakótelep a Hungária körút - Salgótarjáni út sarkán, Rákospalotán, de a Kéleti és a Nyugati Pályaudvarok szomszédságában is. A IX. kerületben az ország egyik legnagyobb alapterületű rendezőpályaudvara mellett, a Gyáli út, Péceli út, Szerelvény köz és Zombori utca által határolt területen 1895-re épült ki munkáskolónia. A nagyjából hat hektáros területen eredetileg 31

A MÁV-lakótelep felújított víztornya, ma magánlakás

Fotók: Ferencvárosi Helytörténelmi Gyűjtemény

épületet emeltek, szinte mindegyik házban négy-négy lakást alakítottak ki. A házak közül néhányba MÁV-hivatalnokok és altisztek, a többibe munkáscsaládok költözhettek be. Az épületeket kertek vették körül, így teremtve a nagyvárosban falusias hangulatot. Mivel a terület eredetileg lejtős volt, rendezni kellett, napjainkban magasabban is áll, mint a délebbre fekvő házak szintje.

1910 körül a Gyáli út felőli oldalon álló hat épületet lebontották, helyükre négy-szintes, téglaborításos, modernnek számító lakóházakat építettek, ezeket 1930 körül még tovább alakították, ekkor nyerték el mai formájukat. A telep tehát két jól elkülöníthető részre osztható épületegyüttesből áll, közepén egy különleges építménnyel - a kolóniának külön víztornyot szolgáltatva a folyóvizet. Az épület mellett még két lakóházat emeltek 1932-ben. A MÁV 1987-ben a

A MÁV-lakótelep Gyáli úti házsora 2010-ben

a megtartása mellett döntött. 1999-ben a kerületi önkormányzat a vasúttársaságtól átvett tornyot egy forintért egy magánszemélynek adta, aki lakóépületté alakította azt. A 90 négyzetméteres, hat szintből álló lakás körpanorámás nappalijával az egyik legkülönlegesebb otthon a fővárosban.

A munkáskolónia házaiban élőknek ugyan több megoldandó kihívással kell együtt élniük, (ilyen a csatornahálózat korszerűsítése, vagy a parkolási helyzet rendezése), de az is biztos, hogy a telep jellegzetes színfoltja az egyébként is változatos településrészekből álló Ferencvárosnak.

Mária Valéria-telep

A József Attila-lakótelep előzményei

•••• g. a.

Budapest egyik legegységibb városrészének története meglehetősen változatos, és e történetnek mindig akad egy olyan fejezete, melyet érdemes felidézni. A mai Ecséri út, Üllői út, Határ út és Gyáli út által határolt területet az 1860-as években katonai gyakorlóterként jelezték a korabeli térképeken, de egyes részeit sertéslegelőként is használták. Ebben az időben két természetes tó is húzódtott itt, melyek itatásra voltak hivatva, neveik használatukat is elárulták: Nagy Sertés tó és Kis Sertés tó. A 19. század végére a tavakat feltöltötték, a közeli laktanyák ezredei számára lőtérként és felvonulási területként szolgált az első világháború kitöréséig az Üllői út e része. 1914 őszétől a frontról egyre nagyobb számban érkeztek sebesültek Budapestre, ellátásukra a fővárosban több helyen is hadikórházakat létesítettek. Az egyik legnagyobb alapterületű, Mária Valéria főhercegnő nevét viselő intézmény a gyakorlóterületén már ez év végén megnyílt. 1916-ra a kórháztelepen 120 barakkot létesítettek, a telep másfél kilométer hosszúságú és ötszáz

Üdvözet a Mária Valéria barakkkórházból
Gruss aus dem Mária Valéria Barakkenospital

Fotók: Ferencvárosi Helytörténelmi Gyűjtemény

Barakk-kórház, hadifoglykórház, majd szükséglakótelep volt

méter szélességűvé növekedett. A világháborút követő zavaros időszakban először hadifoglykórház, majd az elvesztett területekről érkező menekülteknek szállást adó lakótelep lett.

1920 után a „Mária Valéria” a főváros a kezelésébe került és három, egymástól jól elkülönített részből állt. A Határ úthoz eső, városi kislakásokká alakított 54 téglapépület után a 80 fabarakkból álló középső telep következett, a sort pedig az Ecséri útnál fekvő 16 nagyobb, szintén téglából emelt ház zárta. Az életkörülmények a fabarakkokban voltak a legelkeserítőbbek, ezek

ben 22 szoba-konyhás lakást alakítottak ki úgy, hogy a szobában legalább nyolctagú, a konyhában legfeljebb hétfős családok élhettek. A lakásokban a falak állandóan nedvesek, penészesek voltak, a higiéniai viszonyokat pedig jól jellemezte, hogy minden barakkra csupán egyetlen közös WC és zuhanyzóhelyiség jutott. A főváros 1942-ben a telepet korszerűsítette, de ez csak a téglapépületekre vonatkozott, amelyeket bekötötték a vízvezeték-csatornahálózatba. A második világháború után is több mint tíz évet kellett várni arra, hogy az itt élő mintegy 10–15 ezer ember jobb életkörülmények közé kerülhessen.

Csendes centenárium

Budapest kislakásépítési akciója (1926)

•••• Sándor P. Tibor

Budapest vezetése merőben más feltételekkel nézett szembe a lakhatási gondok kezelésében 1918 után, mint a századelőn, a *Bárczy István* polgármester fémjelzte kommunális beruházási program idején. A hadigazdálkodás éveiben a középítkezések leálltak, a magánbefektetések is stagnáltak az anyag- és munkaerőhiány, valamint a hátszágban szűkölködő családokat védő lakbér-moratóriumokból fakadó megtérülési kockázatok nyomán. A lakásínség viszont egyre nőtt a menekülthullámok miatt. A lakáshivatalok csak válságkezelésre voltak képesek, a Tanácsköztársaság radikális intézkedéseinek pedig átlépett a történelem.

A húszas évek elején csak szükségmegoldásokra futotta, tehervagonokban, tantermekben, hadikórházakból átalakított barakktelepeken és nyomortanyákon élőkrol szoltak a tudósítások. Az évtized derekán azonban megindult a gazdasági konszolidáció, az állam kölcsönökkel, adókedvezményekkel és a lakásszabályozás oldásával ösztönözte a bérházépítést. A főváros újra hitelképesse vált, a liberálisok és a szociáldemokraták előre törésével pedig az ügyre nézve kedvezően változott

a várospolitikai klíma. Ösztönzőleg hatottak a külföldi, különösen a „vörös Bécsben” folyó középítkezések példái is.

Az 1926 és 1929 között megvalósuló kislakásos bérházépítési akciót részben a főváros maga bonyolította le, részben az általa nyújtott lakbérbevételi garanciák fejében több hazai bank. Ez idő alatt összesen 55 új házban 3487 lakást adtak át. Az igénylők száma a lehetőségek többszöröse volt, a városházi ügyintézéshez segéderőket kellett alkalmazni. Kezdetben a lakbéréket méltányosságból a reális ár alatt szabták meg, de így is több helyről kérvényezték a mérséklését. A lakások több mint a fele egyszobás, közel negyven százaléka kétszobás, a maradék három-, ritkábban négyszobás volt. A lakótereket 20–24 négyzetméterre szabták, a többszobások további lakóhelyiségeit ennél valamivel kisebbre.

Mindegyikhez tartozott konyha, előtér, éléskamra és WC. Az egyszobásokhoz többnyire nem járt saját fürdőszoba, a Váci út 170. alatti épülethármasban például 250 lakásra 12 közös fürdő jutott. A kétszobások zömében, a még igényesebbeknél mindenhol volt fürdő- és cselédszoba is. Az épületeket többnyire külvárosokba és csoportosan telepítették, úgy, hogy a telkeknek legfeljebb a fele legyen beépítve és

közöttük kertszerű terek alakuljanak ki. Ma ezek az ott élők értékes magánparkjai, érdemes ez ügyben körülnézni például Óbudán a Raktár utca környékén.

X. kerületi Maglódi út 10. alatti tömb belső udvara napjainkban

Fotók: a szerző felvételei

Fotó: Arcanum Digitális Tudománytár

A XI. kerületi Bocskai út 43-45., mögötte az új iskolával

Fontos szempont volt a világosság, a levegősség, a szárazság, a fűthetőség, és persze a költségkímélés. A tervezésre neves építészek kaptak megbízást, tehetőségüket azonban az adottságokhoz kel-

lett igazítaniuk. Egyes házcsoportok inkább tisztviselők, városi alkalmazottak vagy kisiparosok számára, mások a „szerényebb igényű lakóknak”, azaz munkásoknak készültek, ami az épületek megjelenésében ma is jól érzékelhető. Elég csak összevetni a Mester utca 35–39. alatti vagy a Németvölgyi úti, *Medgyaszay István* tervezte, népies-szeccsessziós sgraffittoval díszített városi házakat egyes kőbányaiakkal vagy angyalföldiekkel, a „szegénység raktár-palotáival”, ahogy *Móricz Zsigmond* írt némelyikről.

A program keretében egy- és kétemeletes pavilonokból álló szükséglakás-telepeket is építettek a Ceglédi és a Jászberényi úton. A felszámolt bódévárosokból érkezők itt 20 négyzetméteres lakókonyhában húzhatták meg magukat, ahol a víz, villany, sparherd és gázrezsó, valamint az épületek két végén egy-egy klozetcsoport jelentette a megfizethető komfortot. Az új lakó-

Bérházcsoport, III. kerület, Raktár u. 39-41.

negyedekhez igyekeztek üzleteket, néhol iskolát és gyermekágyas szállást, óvodát és bölcsődét telepíteni. A Haller úti házcsoporthoz kapcsolódó Dandár utcai nép-, ma gyógyfürdő is e népjóléti lépések emlékét őrzi. Ahogy a még most is sokaknak otthont adó házak falai is az alapvető szociális célokért eredményesen cselekvő közigazgatások fakuló emlékezetét.

Budapesti lakásépítések

Lakóparkoktól a fővárosi panelházakig

•••• Gábrriel Tibor

Budapesten a kiegyezést követően több hullámban jött létre lakáshiány enyhítése céljából a mai értelemben vett lakóparkok létrehozása. Ezeket részben a főváros népességének robbanásszerű növekedése, részben a történelem sorsfordulói eredményezték – a korábbi lakóingatlanok erkölcsi elavulása mellett. Néhány kiragadott, napjainkban is mintaértékűnek tekinthető példa jól mutatja céljaikat, megvalósításuk módjának sokszínűségét.

A mai józsefvárosi, egykor Kőbányához tartozó Tisztviselőtelep 1886-ban, 140 éve kezdett épülni – a legnagyobb részét vidéki fiatalokból álló állami és fővárosi köztisztviselők összefogásával létrehozott Házépítő Tisztviselők Egyesülete révén. Kezdeményezésüket a főváros vezetése töredék áron telkekkel, a bank és az építkezést ki-

és a posta épülete valósult meg. Az állami beruházás lakói 1914-ben 75 százalékban állami szolgálatban álló családfelelősök, 25 százalékban a telepen, vagy közelében dolgozók lettek. 1925-ig mintegy ezer ház épült fel több mint négyezer lakással. Később főként a kispolgárság tagjai tudtak ide költözni.

A székesfőváros a tulajdonát képező, 1913-ban átadott modern Óbudai Gázgyár tisztviselői és munkásai részére 1914-ben kertes lakótelepet épített a gázgyár mellett. A gyár vezetői és vezető tisztviselői 17 lakása a Dunaparti telepen épült fel. Az aquincumi múzeum melletti munkáskolónia közel 100 lakás és a nőtlenek legényszállója mellett vendéglőt, boltot, tánctermet, postaépületet, óvodát, fürdő- és mosóházat is magába foglalt – majd iskola és kaszinó is épült. Az épületek elrendezése, kertrendezése, parkosítása ma is példaértékű.

Egyéves építkezés után 1931-ben adták át lakóinak a pasaréti, Napraforgó utcai villatelepet. „Az 1930-as évek elején épült, egyedülálló műemléki komplexum a kerület épített örökségének gyöngyszeme. A korszak neves építészei által tervezett 21 családi ház a modern építészet sokoldalú törekvéseit tükrözi, számos épület a Bauhaus művészeti irányzat útmutató, reprezentatív alkotása.” Magánkezdeményezésként, üzleti tőke bevonásával készültek az egyemeletes (köztük egy kétemeletes) villák.

A második világháború követően 1945 és 1952 között épült fel a marseille-i Unité d'habitation de Marseille. Átadását követően klasszikussá vált az egyén és a közösség közötti egyensúlyon alapuló új lakhatási mód főpróbájaként, amelyet Le

Corbusier, francia-svájci építész tervezett (a portugál festővel és építésszel, Nadir Afonsoval együttműködve). A 12 emeletes, vékony lábakon álló szalagház 135 méter hosszú, 24 méter széles, 56 méter magas és cölö-

Fotó: wikimedia.org

**Wekerletelep
Kós Károly
által tervezett
Kós Károly téri
épülete és utcakapuja**

pökre szerelt közepén helyezkednek el a kiszolgálóegységek, az üzletek, a posta és az étterem, a tetején játszótér, úszómedence és teniszpálya kapott helyet. Háromszázharminc

lakása 23 különböző típusú (!) apartmanból állva 1500–1700 lakó befogadására alkalmas. Külső és belső tereinek jövőbe mutató igényes kivitelezése, apartmanjaiban a kor gépészeti csúcstechnológiájának alkalmazása háromnegyed évszázad múltán is keresett lakóhelyeket teremtett. 2016-ban felvették az UNESCO Világörökség listájára.

A budapesti panelházak építése a Kádár-korszakban, az 1960-as évektől az 1980-as évek végéig valósult meg. Technológiája a magyar viszonyokra adaptált szovjet licenccel alapulva az első évtizedben még 4–5 szintes épületeket, a 70-es évek elejétől 10–11 emeletes épületeket eredményezett. A sok kisebb mellett számos óriási lakótelep épült: a Havanna, a József Attila, az Újpalota, az Óbudai lakótelep. Kezdetben a kétszobás lakások 49, a háromszobás lakások 62 négyzetméteresek voltak, 2,65 méteres belmagassággal. (Később dán licenccel tágasabb lakások is épülhettek.) A korábbi száz év átlagos bérlakásaihoz viszonyítva komfortosabbak voltak (világos, távfűtés, melegvíz, modern konyha, beépített bútorok, fürdőszoba/WC blokk). Az 1945 előtti lakóparki építkezéseink – a marseille-ire nem is gondolva – minőségi szempontjait azonban felszámolta az olcsóságra törekvés, a mennyiségi szempontok kizárólagos elsőbbsége.

Napjainkban Budapesten a lakásállomány 23 százaléka a Kádár korszak lakótelepi panelje, ami 190.000 lakást takar – ezáltal minden negyedik budapesti lakos ilyen panelházban él.

Fotó: fondationlacorbusier.fr

La Corbusier 1952-ben átadott marseillei lakóháza az UNESCO Világörökség listájára került

vitelező hosszúléjartatú kölcsönökkel támogatta. A nyolcvanas évek végére már megépült mintegy 80 kertes házból csak négy volt emeletes. Épületeit a kiépített vonalas infrastruktúra, a vízvezeték, csatorna, gázvilágítás, útburkolat, majd később lóvasút, postahivatal, távíróállomás... egy évszázadig keresett lakóhellyé tették.

Minden városi szükségletet kielégítő kisváros kezdett épülni 1908-tól Kispesti Állami Munkástelep (ma Wekerletelep) névvel Kispesten, melynek kezdeményezője Wekerle Sándor miniszterelnök volt. Tervezői a kor neves építészei lettek. Elsőként négy iskola, két óvoda, a rendőrség

Ferencvárosi lakótelep

József Attila nevét viseli

•••• Gönczi Ambrus

Egy nagyjából nyolcezer lakást tartalmazó, harmincezer fős lakótelepről szólt 1952-ben Mester Árpád, Salamon István és Schall József beépítési terve. Ezt, az úgy nevezett szovjet típusú, sűrű beépítésű, négyzet-hálós utcaserkezetű elképzelést azután Mester Árpád 1954-ben egy korszerűbb változatra cserélte. A lakótelep kiterjedését is megnövelte, hogy a jóval szellősebb beépítésnek elegendő tere legyen. Az épületeket a helyes tájolás és az ideális légtér-arányok követelményeinek figyelembe vételével változatos csoportosításban helyezte el az utak mentén. A lakóházak és a környezetüket alkotó parkok, kertek, játszótérek szerencsés és változatos városképi együttesként jelentek meg a beépítési terven.

Fotók: Fortepan

Madártávlatból a József Attila-lakótelep 1970-ben

nem épültek meg. De a lakótelepnek lett saját művelődési háza, könyvtára, filmszínháza, sportpályája, központi játszótere, erdei tanösvénye, étterme és cukrászdája, a rendszerváltozást követően jégcsarnoka, tanuszodája, egyszóval számos olyan létesítménye, mely az itt élők mindennapjait, kulturális és szórakozási igényeit elégítette ki és tette teljessé. 2005 óta részönkormányzata is van, hogy a helyi ügyek érdekeit a választott képviselők még hatékonyabban közvetíthessék és érvényesíthessék a kerületi döntéshozatali fórumokon.

Az Üllői út – Ecseri út - Epreserdő utca – Távíró utca által határolt 90 hektáron épült lakótelep elnevezése külön érdekesség. Az 1950-es évek végén még Üllői úti új lakótelepnek nevezték a korabeli sajtótermékekben, 1960-tól azonban mind gyakrabban használták József Attila nevét. A Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának különböző dokumentumaiban is így hivatkoztak rá, de ezzel együtt a rendszerváltozásig nem született olyan hivatalos határozat, mely a lakótelepet József Attiláról nevezte volna

A lakótelep az ország egyik legnagyobb méretű kísérleti építkezése volt. A munkálatok 1956–57-ben az Üllői út északi, kőbányai oldalán kezdődtek 1346 lakással. Az Üllői utat szegélyező hatszintes házsor központi fűtéssel, a mögötte levő 2–3 emeletes beépítés kályhafűtéssel épült, részben vasbeton-vázás, részben hagyományos téglaszerkezettel.

A lakótelep Pöttyös utcai részlete (1967)

Az Üllői út déli, ferencvárosi oldalán tervezett további ütemek (1957–1961, 1961–1966, 1966–1973, 1973–1981) olyan beépítési elv alapján készültek, hogy az épületek a legkedvezőbb benapozási lehetőség kihasználásával, nagyrészt észak-déli, vagy keletnyugati hossz tengellyel legyenek elhelyezhetők. A kísérleti lakótelep elnevezés valóban megállja a helyét, mert a több mint kétszáz épület munkálatai során nagy volumenben tesztelték a téglablokkos, a kohóhabsalakos, a paneles, majd a nagypaneles építkezési technológiát. A lakóházak között voltak típussterv alapján épültek, illetve egyedi tervezésűek, voltak három- és négyemeletes sorházak, négyemeletes kockaházak, nyolc- és kilencemeletes pontházak, az Üllői út mellett pedig tízemeletes panel-sorházak.

1961-62-től az addig kiépített és számmal ellátott utcák sorra nyerték el saját neveiket, és többségük abban is eltért az akkor megszokott nevektől, hogy hangulati, érzelmi vagy valamilyen

helyi kötődéssel bíró jelentést hordoznak (Napfény, Pöttyös, Friss, Hurok, Csengettyű, Aranyvirág). Az Epreserdő utca például arra emlékezteti az itt lakókat, hogy valamikor egy sok tízezer eperfából álló véderdő vette körül Pest első lóversenypá-

lyját, amíg az a mai lakóteleptől délnyugatra 1827 és 1880 között várta a versenyzőket és látogatókat.

A telepen természetesen nem csak lakóházak, hanem bölcsődék, óvodák, általános-, és középiskolák, orvosi rendelők, élelmiszerboltok is épültek. Az eredeti elképzelésekben egy sportuszoda és egy kórház is szerepelt, ezek azonban végül

Fotó: Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Napjainkban a Dési Huber u. 10. előtti rész

el. A köznapi használat alakította ki az elnevezést, és 2012-es a fővárosi, városrésznevek használatáról szóló rendelet, mely rögzíti, hogy Budapest

IX. kerületének ezt a negyedét József Attila-lakótelepnek hívják. Akárki is volt a névadás kezdeményezője, az biztos, hogy soha senki nem ellenezte és a mai napig az ott lakók számára egyértelmű a névhasználat.

Ismeretlen kapcsolat

Mexikóváros és Csepel

•••• Molnár Krisztián

Kézenfekvőnek tűnik a két település nevét olvasva, hogy egykori csepeli sportolók-ról lesz szó. Gondoljunk csak *Fatér Károly* labdarúgó, *Balczó András* öttusázó vagy *Kolonics György* kenus mexikóvárosi sikereire. A téma azonban ezúttal a művészet.

Történetünk kezdete az 1900-as évek elejéig nyúlik vissza, a művész pedig *Maróti (Rintel) Géza*. A felvidéki születésű építész, épületszobrász és egyben festőművész a szecesszió kiemelkedő művelője volt. Hazai munkái között ott találjuk a Zeneakadémia és a Gresham-palota épületdíszeit. A nemzetközi elismerést az 1906-ban rendezett milánói világkiállítás magyar pavilonja hozta meg számára. Milánóban felfigyelt rá *Adamo Boari*, olasz építész. Boari a mexikóvárosi Szépművészeti Palota munkálataihoz társtervezőként rögvést felkérte magyar kollégáját. Maróti nevéhez fűződik a palota tetején álló gyönyörű szoborcsoport, a monumentális ólomüveg-kupola és a színpadi üvegfüggöny. A színpad fölött található mezőben Maróti az emberiség kultúrtörténetének szimbolikus alakjait sorakoztatja fel, amelyről a visszaemlékezéseiben (részlet) ír: „Az egyik oldalon görög kórusvezetők, harcosok, Jason az aranygyapjúval, Medea, Tankred, Dante (...) A másik felén

Fotók: Csepeli Helytörténeti Gyűjtemény

tubát blázoló lengék a női nemből. Azután szakállas bős Nibelungok és tündöklő Hamletek...”

A gyönyörű mozaikképet, aki teheti, mindenképpen nézze meg! Ehhez nem szükséges Mexikóba utazni, hiszen az alkotásnak létezik egy testvére. A Csepeli Munkásotthon színháztermében több mint száz éve ugyanez a mű csodálható meg. Maróti Géza ugyanis az első világháborút követően nem sokkal felkérést kapott a *Diebold Hermann* csepeli építész által tervezett kultúrotthon szecessziós stílusú színháztermének a díszítésére. A művész a terem két oldalára egy-egy 12 méter széles, 2 méter magas festményt készített. Az egyik pannó, amelynek főalakja Apollón, a *Munka* címet kapta. A művészetek isteneként is tisztelt alak meglehetősen rendhagyó ábrázolásmódban, üllön trónolva, egyik kezében kalapáccsal, másik karjával egy fogaskerékre támaszkodva jelenik meg, utalva Csepel iparban betöltött (hajdani) fontos szerepére. A vele szemben lévő alkotás a *Művészet* névre keresztelt pannó. Ez a mexikói és a csepeli helyszín eltérő méretű falfelülete miatt kisebb változtatásokkal, de nevesíthető alakjaiban, művészi megjelenítésében teljesen megegyezik a Szépművészeti Palota mozaikképével. Balról jobbra végig nézve ugyanúgy követik egymást a sorban a karakterek, Dantétól kezdve a kezében koponyát tartó Hamlettig bezárólag.

A kultúrotthon szecessziós díszítésű színházterme – alul Maróti Géza Művészet című festménye

Mohács 500 emlékévk

•••• Praimajer Mária

Lánchíd Körünk 2026. január 31-én tartott Julianus-emlékelőadásán a Mohácsi csata 500 éves évfordulójára emlékezve *Dr. Neumann Tibor*, az ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja Történettudományi Kutatóintézete tudományos tanácsadója *A mohácsi csata és résztvevői az újabb kutatások és eredmények tükrében* címmel tartott előadást a Borsos Miklós emléklakásban (I. kerület, Üri u. 6.).

A csata 450. évfordulója óta eltelt időszakban sorra kutathatóvá váltak a külföldi levéltárak forrásai. Az évforduló közeledtével az előadó és két történész mun-

katársa már több éve gyűjtötte a mohácsi csata áldozatainak névsorát. Számos for-

maradtak a csatától. Ennek egyik oka, hogy nem lehetett tudni, hogy pontosan melyik nap lesz az ütközet, másik, hogy a középkorban a nemesek – az általuk vezet-

tett sereggel – fővesztés terhe mellett maradhettek távol a csatáktól. Aki betegsége hivatkozott, ahhoz kiküldtek vizsgálóbiztosokat, hogy ők megvizsgálják a tényállást.

Az előadás során számos érdekességet hallhattak még a résztvevők az ütközet helyszínéről, a király halálának körülményeiről és a török fogságba esett foglyok további sorsáról. Az előadást követően koszorút helyeztünk el *Julianus barát szobránál* a Hilton Szálló Domi-

Fotó: Lánchíd Kör

rást is összevetettek, hogy amennyire lehetséges e névsor minél teljesebb legyen.

Neumann Tibor cáfolta azt a korábban széles körben elfogadott álláspontot, hogy sokan távol

Neumann Tibor a mohácsi csatáról és résztvevőiről tart előadást

nikánus udvarában.

Attila és a hunok

•••• gábriel

Január 23-tól július 12-ig látogatható a Magyar Nemzeti Múzeum második emeletén, a József nádor termekben lévő *Attila* időszaki kiállítás, mely a hunokat, az ókori Kelet és Nyugat által rettegett uralkodójukat, valamint örökségét tárja elénk. A nemzetközi összehasonlítást tekintve igen jelentős tárlat 13 ország 64 múzeumának közel 400 műtárgyán keresztül idézi fel az európai hunok rövid életű birodalmát és vezérének alakját, valamint 1600 év alatt az Attila ábrázolás koronkénti változását.

Európa „térképének” Kr. u. 5. századi átrajzolása a hun hódítás egyik következ-

Fotó: tghungary.hu

Mesterségesen torzított hun koponyák a tárlaton

ménye. Emiatt az európai kultúrkörben a hunok és Attila uralkodójuk emléke napjainkig fennmaradt – amit a tárlat jól szemléltet. A Kárpát-medencét a 10. században elfoglaló, keletről jött nomád népet az európaiak és a magyarság is a 19. század végéig a hunok utódjainak tekintette – középkori krónikáink (itt, a kiállításon is látható: Anonymus, Kézai Simon...), és főnemesi családfáink... szerint. Ezen csupán a hazai türk/finnugor nyelvi leszármazás vitájának a végeredménye változtatott. A genetikai származásunk más – a hunokhoz hasonlóan a hét honfoglaló törzs is az eurázsiai sztyepp övezetéből jött, és állattartó, lovas-nomád életmódot folytatott. Nálunk napjainkban is divatos név az Attila, a magyar huszárok attilát használtak, a 19. századi viseletet, egy derékban karcsúsított, zsinórozott rövid kabátot ma is attilának hívjuk. Budapesten még sok ismert reformkori és kiegyezés kori festményben

találkozunk Attila ábrázolással. Mindez indokolja a múzeum témaválasztását.

A tárlat az elmúlt fél évszázad legnagyobb hun témakörű kiállítása, a világban őrzött legértékesebb, leginkább látvá-

Fotó: Magyar Nemzeti Múzeum

Fél évszázad legnagyobb hun témakörű kiállítása

nyos hun eredetű régészeti kincsek, muzeális anyagok felsorakoztatója. Jó áttekintést ad a hunok és uralkodójuk emlékezetét őrző képzőművészeti alkotásokról, valamint a filmművészetben Attila és kora ábrázolásának változásáról. Mindezt a tárlatot kísérő programok egészítik ki: nemzetközi konferenciát, tudományos előadásokat, kerekasztal beszélgetéseket, múzeumpedagógiai programokat, könyvbemutatót, filmvetítéseket és zenei előadásokat is terveznek.

Buda várparancsnokai

Régvárt kötetet mutatott be egy kerekasztal beszélgetésen a Várkapitányság december 10-én a Várkert Bazár Déli palotájában *A budai várkapitányok története – 700 év a Vár szolgálatában* címmel. Ez a hiánypótló kötet a középkortól a 20 századig bezáróan mutatja be a budai vár vezetőit, a várparancsnokokat, majd várkapitányokat.

A kerekasztal beszélgetés moderátora, Balázs Attila turisztikai igazgatóhelyettes a könyv jelentőségét kiemelve ismertette annak alkotóit, egy-egy korszak elismert kutatóit: Magyar Károly, Sudár Balázs, Géra Eleonóra, Simon Katalin és Molnár Tamás írásaiból állt össze hét évszázad budavári története. Előszavát Bán Mór író készítette, aki a történeti regények íróinak egyik céljaként az adott korszak megismertetését hangsúlyozta az irodalom eszköztárával. Mivel általában „nincs titkos napló”, az író-

Az 1686-os sikeres ostromról és a romokon újrakezdődő életéről Géra Eleonóra egyetemi tanár beszélt: elfoglalása után három napig égett a Vár, parancsnokának első feladata a kutak

Fotó: BHT

Balázs Attila, Bán Mór, Géra Eleonóra és Simon Katalin a kötet bemutatóján

fertőtlenítésének, a sebesültek ellátásának, a Vár védhető állapotba hozásának megszervezése volt. 1687 nyarán egy székesfehérvári török portyázó sereg rabolta ki a várfalakon túli épületeket. A Várba csak német telepeseket fogadtak be, kivétellel a magyar főnemesi, majd nemesi családok is bírtak. Állandó konfliktusok voltak a polgári lakosság és a katonaság között.

Katonai szempontból már a 18. század elejére elavulttá vált a budai Vár, de továbbra is erődítménynek számított – hangsúlyozta Simon Katalin történész, főlevéltáros. A budai polgári lakosság és a katonaság közti konfliktusok továbbra is fennmaradtak, általában a hadsereg igényei kaptak prioritást. Csak a kiegyezés után, 1873–1874-ben szüntették meg a Vár erődjellegét, és várparancsnok helyett a várkapitánynak nevezték a Vár vezetőjét.

Jászok Egyesülete

Újjászületett harmincöt éve

•••• *Bognár Mária*

Harmincöt évvel ezelőtt – 1991. március 19-én alakult újjá a Jászok Egyesülete. A cél, ahogy azt az alakuló ülés 36 résztvevője is rögzítette, ugyanaz, mint amit a *czétényi Czettler Jenő* agrárközgazdász vezetésével 1921-ben életre hívott elődszervezet, a Jászok Egyesülete Budapesten megfogalmazott: intézményes kapcsolatot teremteni az elszármazott, a kirajzott, és az otthon élő jászok között. (Elődszervezetünket – több tízezer más egyesülettel együtt – 1946-ban feloszlatták.)

„Adósai vagyunk szülőföldünknek” – fogalmaztak az alapítók a csatlakozásra

kosú Jászság 18 településéről a Jászok Egyesületének több mint negyven jogi tagja is van, önkormányzatok, helyi hagyományörző egyesületek, népdalkörök. „Messzire hangzik a jászkürt”, amit a jászberényi múzeumban őriznek, és amelyet Lehel kürtjének nevez a monda mind a mai napig.

Egyesületünk, amelynek kezdetektől fogva fáradhatatlan motorja *dr. Dobos László* elnök, havonta tart összejövetelt Budapesten – ezeknek a Pest vármegyei Megyeháza ad helyet. A meghívottak a jászok és a Jászság törté-

nete, néprajza, kulturális hagyományai felidézése mellett rendszeresen kitérnek napjaink aktuális témáira. Szervezetünknek nincs saját helyisége, bérelt irodája, fizetett alkalmazottja, és a tisztségviselők is javadalmazás nélkül dolgoznak.

Sikeres kiadói tevékenységet folytat az egyesület a „Jász-ságért” Alapítvánnyal együttműködve, amelynek célja, hogy támogassa és ösztö-

nözze azokat a kezdeményezéseket, amelyek a jász és jászsági kulturális örökség megőrzését és gyarapítását szolgálják. Az alapítvány 1992 óta évente Jászságért díjat adományoz azoknak a személyeknek, akik kiemelkedő munkát végeznek a Jász-

Fotók: Jászok Egyesülete

Dr. Dobos László elnök 2006-ban, a 15 éves jubileumi rendezvényen a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeumban

ság művelődése és oktatása terén.

Számos jászsági kezdeményezés támogatója egyesületünk: az általános és középiskolások

részére szervezett történelmi vetélkedő, hagyományörző rendezvények – kórustalálkozók, szüreti felvonulások, népi gyermekjátékok vetélkedője egyaránt szerepel a színes palettán. Fő rendezvényként kiemelkedik az évente más-más jász településen megrendezett Jász Világtalálkozó, melynek társrendezője a Jászok Egyesülete. A kulturális seregszemle az elszármazott, kirajzott és otthon élő jászok számára jelent találkozási lehetőséget évről évre.

A jászberényi múzeumban őrzött jászkürt

Fotó: a szerző felvétele

invitáló felhívásukban. Az egyesület tagsága mára meghaladta az ötszázat, az országos szervezetben a fővárosi, a más hazai tájakon élő és külföldre szakadt jászok egyaránt jelen vannak. A közel 85 ezer la-

Kiss Gábor a 28. Jász Világtalálkozón, Jászárkóhalmán

ságért” Alapítvánnyal együttműködve, amelynek célja, hogy támogassa és ösztö-

Budapesti Históriaik

Budapesti Honismereti Társaságunk és Budapest Főváros Levéltára Budapesti Históriaik című előadóest-sorozatát minden hónap lehetőség szerint első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti Gárdonyi Albert termében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Április 1., szerda

Mohács előtt és után Budán

Előadó: *Róbert Péter* történész

• *Egy híres-hírheft városrész Angyalföldön: Tripolisz*

Előadó: *Maczó Balázs* történész-muzeológus

Május 6., szerda

• *Ady és Krudy Budapesten*

Moderátor: *Németh Nyiba Sándor*, a Krudy Kör elnöke, közreműködnek a *Krudy Kör* tagjai

Június 3. Szerda

• *A gellérthegyi Citadella története*

Előadó: *Balázs Attila* történész

• *Mindennapi élet egy nem mindennapi helyszínen*

– *A Budavári Királyi Palota lakói az 1940-es években*

Előadó: *Kiss Henrietta* történész

Kihelyezett rendezvényünk

Április 15. (szerda) du. 2 óra

• *1945 – Keresztútban kiállítás és épületséta a levéltári palotában*

Vezető: *Végső István* kurátor

Találkozás 14.00: Magyar Nemzeti Levéltár OL, I. ker., Bécsi kapu tér 2-4., főbejárat, porta – regisztráció: vegso.istvan@mnl.gov.hu

József Attila szerelmei

Szerelmi viszonyai és költészete

••• Németh Nyiba Sándor

Költőnk életútjának és költészetének meghatározó színtere Budapest IX. kerülete, a Ferencváros. József Attila 1905. április 11-én született a Gát utca 3. szám alatt, munkásbérházban. Apja, József Áron 1908-ban elhagyta családját, és Romániába távozott, ahol újra házasodott. Pöcze Borbála három gyermekével a Gát utcában három különböző lakásban lakott. Ezek a gyakran váltott albérletek a kiszolgáltatottság állandóságát jelentették. A család a Ferenc téren is két alkalommal élt, átmeneti jelleggel. A tér környéke a század elején élénk munkásnegyed volt, ahol a gyermek Attila közvetlen tapasztalatokat szerzett a szegénységről, a társadalmi különbségekről és a közösségi összetartozásról.

József Attila költészetében a szerelem képe rendkívül ambivalens és sokrétű: egyszerre jelenik meg benne a szenvedély, a vágy, a hiány és a sérülékenység. Élete személyes, traumatikus élményei (árva-

kapcsolat az első élménye volt a kölcsönös ragaszkodásnak. Azonban családja nem tartotta megfelelő párnak, elvárta hogy Attila biztos állást találjon, ami neki nem adatott meg. Mártát külföldre küldték tanulni. A távollét, az elidegenedés és a létbizonytalanság József Attilát összeomláshoz vezette: öngyilkossági kísérlete volt, és végül a jegyességet fel kellett bontani. „Egy jómódú leányt szerettem, osztálya elragadta tőlem.”

A szakítás után Szántó Judit, egy politikai aktivista jelent meg életében, aki teljes empátiával támogatva a költőt. Hét évig együtt éltek, főként a XIV. kerületben. Habár Judit szeretete és gondoskodása páratlan volt, József Attila nem látta benne a múzsát. Érzései inkább a hiányra, mint a beteljesülésre irányultak – a szerelmi lírájának jellegzetes tárgya nem Judit volt, ő inkább „háttér”-szereplő maradt. Az Ódához fűződő alkotói folyamat egyik jelentős törésvonalát Judit sorsa, a szerződés nélküli múzsai státusz jelenti. József Attila más nőhöz írt verset, míg Judit maradt. Egyetlen hozzá írt verse szakító vers: Judit. „Ha varrsz, se varrhatod meg közös takarónk, ha már szétesett.”

Egy lillafüredi kongresszuson ismerkedett meg 1933 nyarán dr. Szöllős Henrikné Marton Márta, művészettörténésszel, az „Óda” című versének ihletőjével. Máiig a modern magyar költészet kimagasló al-

kotása. „Szeretlek, mint élni szeretnek halandók, amíg meg nem halnak.”

Az 1935–36-os években Gyömrői Edit volt József Attila pszichológusa, akibe a költő szerelmes lett – ez a viszony mélyen személyes ambivalenciákat rejt. A „Nagyon fáj!” kötet több verse is az Edit iránt

Fotó: library.hungaricana.hu

József Attila Vágó Mártával 1928-ban az Ürömhegyen

érezett fájdalmat és kiszolgáltatottságot foglalja össze, melyben a szenvedés reménytelensége elevenedik meg. Egy levélben így fogalmazott: „Nagyon fáj nekem, hogy máshoz tartozik és nem hozzám... Hogy van szíve ennyi brutálitáshoz?”

A „Nagyon fáj!” versében a Gyömrői Edit iránti szeretet szenvedéssé, fájdalmas önfeltárássá válik. A rövid „Edit” című vers pedig azt mutatja, hogyan tudott a költő egy pillanatnyi fényességben is kiutat látni.

1937 februárjában ismerkedtek meg Kozmutza Flórával. Élete utolsó szerelme sem teljesedhetett ki annak ellenére, hogy házasságkötésüket tervezték. A „Flóra-versek” ciklusa őrizte meg ezt a tragikus vágyódást. A hozzá írt Rejtelmek ismert sorai: „Rejtelmek ha zengenek, őrít állók, mint mesékbe. Bebújtattál engemet talpig nehéz hűségbe.”

A költő szerelmi kapcsolatai – miközben nem volt tökéletes egyik viszony sem – kiváltották az életrajzi-emocionális alapot, amely számos költeményének forrása. E kapcsolatok mentén bontakozik ki az a magányos, szeretetet kereső ember képe, aki a lírai én mögött áll. József Attila szerelmi élete tragikus hullámvasút volt: vágy, beteljesülés reménye, visszatartás és kudarc. Minden kapcsolatában hiányolta az anyai szeretetet, amit nem kapott meg gyermekkorában, és ezek a tapasztalatok költészetében is visszaköszönnek – élő érzelmi valósággá téve verseit.

Fotó: Petőfi Irodalmi Múzeum

Barta István, Szántó Judit és József Attila 1935-ben

ság, anyai visszautasítás érzése) mély nyomot hagytak költői kiteljesedésében; szerelmi viszonyai gyakorta képzeletbeli pótlékai az anyja elvesztett, vagy elérhetetlen szeretetének.

Az első komoly szerelmi élményt Vágó Mártával élte át, akit 1927-ben ismert meg. Márta viszonzta érzéseit, és ez a

Budapesttől a világhálóig

A Jászok Egyesülete rendezvényeiről

•••• **Bognár Mária**

Egyaránt jelen van az offline és online térben az elszármazott és a Jászságban élő jászokat összekötő Jászok Egyesülete. A személyes találkozásokra a havonta Budapesten, a Pest vármegyei Megyeházán tartott rendezvények adnak lehetőséget.

Ezek sorát tavaly februárban a 30 éves Jász Alkotók Körének bemutatkozása nyitotta – *D. Kovács Júlia* elnök előadását rögtönzött mini-kiállítás is kísérte a képzőművész-csoport alkotásaiból. A következő hónapban *Thiago Costa*, a Jászapáti Kisboldogasszony r.k. plébánia brazil származású kaplánja volt a vendég, áprilisban *Gulyás András Zoltán* régész, a Jász Múzeum igazgatója idézte fel a 150 éves közgyűjtemény múltját, és vette sorra a jelen és jövő feladatait, kihívásait. A tavasz utolsó hónapjában a Jászsággért díjas *dr. Körei-Nagy Katalin* ügyvéd és *dr. Körei-Nagy József* aljegyző az El Camino zarándokúton szerzett élményeiről mesélt.

Május 6-án, a jászokun önmegváltás emléknapján a Jászok Egyesülete megemlékezett *dr. czétényi Czettler Jenő* akadémikusról, az előd-egyesület egykori elnökéről, koszorút helyezve el egykori fővárosi lakóházának falán lévő emléktáblájánál.

Fotók: a szerző felvételei

Szabó László, a 2025-ben megválasztott jászkapitány

A nyári szünet utáni első rendezvényen, szeptemberben *Csányi Péter*, az OTP Bank Nyrt. vezérigazgatója a pénzügyi működéséről, jászsági vonatkozásairól és a kihívásokról tartott előadást, de családi kötődés kapcsán röviden kitért a Csányi Alapítványra is, amelynek munkáját kurátori tagként a kezdetektől követi. Októberben *dr. Hajdu-Nagy Gergely* okl. tájépítésmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök egykori és mai jászsági, valamint Jászsághoz közeli díszkerteket, kastélykerteket mutatott be vetített képes előadásában. Az év utolsó rendezvényén, novemberben *Borbás Zoltán*, a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közgyűlésének alelnöke családfakutatásait felidézve mesélt felmenőiről és magáról. A közgyűlési feladatok mellett ismertette a vármegye létrejöttét, és a megyeháza építésének nem mindennapi történetét is felvázolta.

Az egyesület fontosnak tartja a fiatalok bevonását is. 2025. november 17-én Budapesten megalakult a Jászok Egyesülete Ifjúsági Csoportja. A Jászságból származó, fővárosban dolgozó fiatalok közösségének vezetője *Kiss Gábor* jászokun főkapitány lett. Csoportjukhoz csatlakozni a kiss.gaborr961108@gmail.com e-mail címen lehet.

Az online térben is igyekszik az egyesület tartani a lépést a korrallal, ennek jegyében megújult a honlap, <https://jaszokegyesulete.hu>, ahol Lehel kurtje is megszólal. Elérhetőek vagyunk a népszerű közösségi oldalon, a Facebookon <https://www.facebook.com/jaszokegyesulete.hu>, az Instagram fényképmegosztó <https://www.instagram.com/jaszokegyesulete> és a Youtube videómegosztó platformon is <https://www.youtube.com/c/jaszokegyesulete>.

Helyővő II. Kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Viczián Zsófia
tel.: 06-20-396-2779
cím: 1024 Budapest, Mechwart lépcső (egykori óvóhely),
nyitva: Sze.: 14-18 óra, illetve bejelentkezésre

Óbudai Múzeum

Vezető: Gálfi Ágnes, tel./fax: 250-1020,
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K-V: 10-18 óra.

Neogrady László Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne,
tel.: 370-0652
cím: 1041 Budapest, Mátyás Lajos u. 2.,
nyitva: költözködés miatt ideiglenesen zárva.

Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár

Helytörténeti munkatárs: Keleti Éva,
tel.: 351-7298,
cím: 1077 Bp., Csányi u. 5.,
nyitva: V-Cs.: 14-18, P: 10-14 óra.

Józsefvárosi Múzeum

Vezető: Tamás István
tel.: 06-20-615-0766
cím: 1085 Bp., József krt. 70.
nyitva: K-Sz.: 10-18, Cs-P: 13-19, Szo.: 10-18 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus, tel.: 218-7420,
cím: 1092 Bp., Ráday u. 18.,
bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K-P: 12-18, Szo.: 10-14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gál Anna,
cím: 1102 Bp., Füzér u. 32.,
nyitva: K-Sz.: 10-14, Cs.: 14-18, Szo.: 9-13 óra.
kutatói nap: P: 9-13 óra.

Albertfalvi Hely- és Iskolatörténeti Gyűjtemény

Vezető: Papp Gábor, tel.: 208-6635, 06-70-704-5938,

cím: 1116 Bp., Pentele u. 8.,
nyitva: K., Cs., Szo.: 14-18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Farkas Zsolt,
tel.: 204-6788; 06-70-682-2144,
cím: 1116 Bp., Gyékényes u. 45-47.,
nyitva: H-P: 10-19 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Földváry Gergely,
tel.: 06-70-360-2447,
cím: 1121 Bp., Zugligeti út 64.,
nyitva: Sze-V: 10-18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Maczó Balázs,
tel.: 06-30-453-3693,
cím: 1131 Bp., József Attila tér 4.,
nyitva: K-Cs.: 11-17, P: 9-16 óra.

Samodai József Zuglói Helytörténeti Műhely

Vezető: Majkó Zsuzsanna
tel.: 06-70-522-3577,
cím: 1144 Bp., Vezér u. 28/B.
nyitva: előzetes egyeztetéssel
e-mail: helytortenet@cserepeskft.hu

XV. Kerületi Kulturális Örökség Háza és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Kis Emőke Hajnalka,
tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K-P: 10-16, Sze.: 12-18,
Cs., Szo.: 10-14 óra.

Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Frölichné Lendvai Beatrix,
tel.: 604-8342,
cím: 1165 Bp., Veres Péter u. 157.,
nyitva: H-K: 8-18 óra,
Sze-P: 8-16 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc,
tel.: 256-6062, 258-4693, fax: 256-9526,
cím: 1174 Bp., Báthory u. 31.,
nyitva: K-V: 14-18 óra.

Tomory Lajos Múzeum

Vezető: Heilauf Zsuzsanna,
tel.: 290-1585, 06-20-316-9885,
cím: 1181 Bp., Margó Tivadar u. 116-118.
nyitva: Cs-P: 10-18,
Szo.: 14-18 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa,
tel.: 281-1619,
cím: 1196 Bp., Nádasy u. 48.,
nyitva: költözködés miatt ideiglenesen zárva

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvary Ildikó, tel.: 283-1779,
cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K-Szo.: 10-18 óra.

Csepeli Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Molnár Krisztián,
tel.: 278-2747, cím: 1213 Bp., Szent István út 230.
nyitva: Sze.: 8-14.30, P: 14-18,
Szo.: 9-13 óra.

Magdolna Udvar Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gyöngyi Viktória
tel.: 610-8532
cím: 1221 Budapest, Kossuth Lajos u. 24.
nyitva: Cs-P-Szo.: 10-18 óra.

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény
vezető: Geiger Tamás,
tel.: 287-3057,
cím: 1238 Bp., Sztítás u. 105.,
nyitva: Cs.: 14-17 óra.

Lakótelepek építésze

A József Attila-lakótelep megálmodója

•••• gönczi

Egy szabolcsi sváb faluban, Vállajon született 1927-ben *Mester Árpád*. 1946-ban Debrecenben érettségizett, a budapesti Műegyetemen 1951-ben szerezte meg diplomáját. A Budapesti Városépítési Tervező Vállalat építészeként dolgozott egészen nyugalmába vonulásáig (1990).

Harmadéves egyetemistaként kezdett el foglalkozni a Mária Valéria-szükséglakótelep helyén megvalósítandó új városrész tervezésével, mellyel azután neve végképp összekapcsolódott. Szinte minden nagyobb méretű új budapesti városnegyed megszületéséhez hozzájárult, munkái közé tartozott például a Nagy Lajos király úti lakótelep I. ütemének, a Fiastyúk utcai lakótelepnek és az Árpád hídfő pesti oldalán épülő lakótelepnek részletes rendezési terve. A Kacsóh Pongrác úti lakótelep (1966), az Örs vezér téri lakónegyed (1968) és a káposztásmegyéri lakótelep városrendezési terve is a nevéhez kötődik. *Tenke Tiborral* az 1960-as évek

Fotó: Magyar Építőművészet 1961/4. szám

Mester Árpád portréja

végén és az 1970-es évek elején az újjalotai lakótelep beépítési tervén dolgozott, nagyjából ugyanabban az időben, amikor Józsefváros rekonstrukciós területének városrendezési tervét is elkészítette. Nevét a nemzetközi építész szakma is megismerhette, amikor *Tenke Tibor* és *Callmeyer Ferenc* partnereként a spanyolországi Bilbao városrendezési pályázatán nyert díjat, illetve a Varsói Kopernikusz Egyetem tervezői pályázatán lett első helyezett.

Építésként önálló épületeket is tervezett, ezek közül legismertebb a Kékgolyó utca és a Városmajor utca sarkán álló lakóház. Rendszeresen publikált szaklapokban, így a *Magyar Építőművészetben* és a *Városépítés* című folyóiratokban. Írásai elsősorban a budapesti lakótelepek terveivel, a városrekonstrukciók nehézségeivel, és a belső városrészek jövőjével foglalkozott.

Munkásságát több kitüntetéssel is elismerték: 1961-ben a József Attila-lakótelep városrendezési tervét értékelték Ybl Miklós-díjjal, 1966-ban Pro Arte aranyérmet, 1976-ban Hild János emlékérmét kapott. Életműve megkérdőjelezhetetlen: a háború utáni Budapest átalakulásában olyan alapvető kérdésekben vállalt szerepet, mint a gyorsan növekvő város lakhatási problémáinak megoldása, vagy az új városi közlekedési struktúrák kialakítása.

Pest-Buda mozi

Filmszínház a József Attilán

•••• g. a.

Budapest legkorszerűbb moziját 1973. augusztus 20-án adták át a József Attila-lakótelep önálló film-

Ötszáz fős nézőtérrel rendelkezett, korszerű vetítógépei a legújabb technikával készült filmek lejátszását, a hangrendszere pedig a sztereó hangot biztosította.

A mozi a lakótelep közepén, a Dési Huber utca és Napfény utca találkozásánál helyezkedett el, a telep lakossága gyalog is gyorsan eljutott a filmszínházba. A Pest-Budát a 39-es autóbusz összekötötte a Belvárossal is, így más kerületekből könnyen elérhetővé vált.

A megnyitás után sokáig premier moziként működött. A frissen bemutatott filmekre itt nem vártak heteket, mint más külvárosinak számító intézményeknél. Népszerű volt, a hétfői matiné-előadásokat is gyakran megismételheték vasárnaponként. A lakótelepen működő iskolával jó kapcsolatot alakított ki a mozi vezetése, sokszor kihelyezett vetítéseket is tartottak a tanulóknak. Az 1980-as évek elejétől színházi előadásokat szintén bemutattak.

Fotó: Fortepan/Fotó

A Pest-Buda mozi 1973-ban nyílt meg

A mozi kihasználtsága azonban minden erőfeszítés ellenére folyamatosan csökkent, végül 1990-ben a Fővárosi Önkormányzat bezárta a „Pest-Budát”. Épületét kiürítették, sorsa teljesen bizonytalanra vált, többször is gazdát cserélt, míg 2008-ban a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata lett az ingatlan tulajdonosa. A Görög Ház elnevezésű művelődési ház kialakításának megkezdésére azonban még várni kellett, mivel a statikai szempontból is rossz állapotú mozi átépítését több részletben lehetett kivitelezni. Utoljára 2022-ben kezdődtek nagyszabású korszerűsítési munkálatok, melynek eredményeképpen 2026 nyarán már részlegesen látogatható is lesz ez a különleges kulturális központ.

Lang János, a mozi tervezője

Fotók: Ferencvárosi Helytörténeli Gyűjtemény

színházaként. Pest, Buda és Óbuda egyesítésének százéves évfordulójára épült, a neve is erre a jeles eseményre utalt. A Pest-Buda a tatabányai Turul mozi mintájára készült, az épület terveit *Lang János* (1934–1996) Ybl-díjas építész, illetve a Győri Tervezőiroda készítette.

Maga az építkezés másfél esztendeig tartott, összköltsége 21 millió forint volt.

2023-ban a Görög Ház

Lakástűz a panelházban

Heten meghaltak, 39-en megsérültek

•••• Hózer Benjámín

Tűz ütött ki 1972. május 18-án a zuglói Füredi lakótelep Csertő utcai panelháza VII. emeletén (lakói a folyosói villanyórák szekrényeinek ki-gyulladásáról számoltak be – a szerk.). A

Fotó: zsanuhirek.hu

tűzeset során hét ember életét veszítette, további 39 megsérült. 54 évvel később Gyimesi Anna és Hózer Benjámín arra keresik a választ, hogy mi vezetett a katasztrófához.

A kigyulladt Csertő utcai panelház (1972)

Gyimesi Anna dokumentumfilm-rendező, a brutalista építészet és a hazai panel-kultúra fanatikusa. 2024-ben fogalmazódott meg benne a gondolat, hogy a tűzesetet filmre vigye. Ebbe a munkába társult be Hózer Benjámín, a Katasztrófavédelem Központi Múzeum Magángyűjtői és Szakmatörténeti-kutatói Szakosztálya titkára.

Míg Gyimesi Anna az érintettek felkutatását végezte, addig Hózer Benjámín az írásos forrásokat elemezte. Hamar kiderült, hogy az elbeszélések és a tudósítások közt felmerülnek ellentmondások. Ezek feloldására, egy tudományos igényű tanulmány készítését irányozták elő, mely munkába Bérczi László tűzoltó dandártábornok is bekapcsolódott. Az értekezés egy éven át készült, és több mint 60 oldalra duzzadt.

Gyorsan terjedt a projekt híre a Védelem Online felületén megjelent felhívás után. Kutatásunk során került látókörbe Bánki Szilárdnak a Pánik című filmje, melyben az eseményeket öt évvel később mutatta be a rendező – a televízió-

Fotó: XV. kerület KKÖH HGY

Gyimesi Anna előadása

ban a filmet soha nem sugározták.

Felismerve a jelentős lakossági érdeklődést, a XV. kerület helytörténeti gyűjteményének vezetője adott lehetőséget a film vetítésére.

A február 18-án tartott programra Zsámbékról és Szobról is érkeztek érdeklődők. A két kutató prezentálta eddigi eredményeit, valamint a készülő film koncepcióját. Ezt követően az MTVA által a gyűjtemény megrendelésére digitalizált film vetítése következett, amit a társszerzők is ekkor láttak először. A drámai hangvételű alkotásban megszólaltatott szereplők arról számoltak be, amiről a fennmaradt dokumentációk is tanúskodtak. Így a tanulmányban szereplő állítások utóigazolást nyertek, ötven év távlatából.

Idén teljes terjedelmében olvashatóvá válik a tanulmány a Védelem Tudomány szakmai folyóiratban, a készülő dokumentumfilm premierét várhatóan 2027-ben tartják.

Falu a város szélén

Aszódi utcai lakótelep

•••• Gönczi

Több zárvány-szerű kislakásos lakótelep létesült a IX. kerületben az 1890-es évek és az 1940-es évek között az ipari övezetnek számító Soroksári út mentén és a Ferencvárosi rendezőpályaudvar mögötti térségben. Ilyen telep volt az 1940 és 1942 között felépült Aszódi utcai telep is. A főváros általános lakáshiányát próbálták a telep házai enyhíteni, ebben a tekintetben különbözött a közelben kialakított MÁV-lakóteleptől, vagy a Gubacsi út végén a Hazai Fésűsfonó és Szövőgyár Rt. munkáskolóniájától, mely az ott dolgozó szakmunkások és családjaik számára készültek. Az Aszódi utca – Osztag utca – Ecséri út – Táblás köz – Füleki köz közötti terüle-

ten két ütemben épültek fel a falusias jellegű sorházak, hogy a bennük kialakított lakásokba elsősorban a Mária Valéria szűkséglakótelepről ideköltöző családok alakíthassanak ki maguknak otthont.

Az első házcsoport építését 1940. október végén kezdték meg

és 1942 májusában ért véget az utolsó házcsoport felhúzása. Hat tömbtelken olyan lakóépületek jöttek létre, melyek egyenként 16 lakást foglaltak magukba. Összesen 470 egyszobás lakás készült el, mindegyik lakás előszobával, konyhával, W. C.-vel, élel-kamrával és tüzelőszer kamrával rendelkezett. Mivel a világháborús időszakban a költség-hatékony építkezés elsőrendű szempont volt, a lakások sajátos elrendezésűek lettek. A 38 négyzetméter alapterületű, L alakú lakásokban a bejárat felé néznek a szoba és a WC ablakai, a konyháé pedig az ellenkező oldalra nyílik. A lakásokhoz eredetileg nem tartozott fürdőszoba, a lakók a későbbiekben az élel-kamrát és a raktárat építették át fürdőhelyiséggé. A bejárat felől még egy fűskamra tartozott a lakásokhoz, ez szintén a (gyakran engedély nélkül) megvalósított lakásbővítést tette lehetővé. A telep építésében egyébként a jóvendőbeli

Fotó: Tér és Forma, 1942/3. szám

Házcsoport az Aszódi utcai lakótelepen (1942)

területen a jóvendőbeli

lakók közül számosan részt vettek és ez a körülmény felgyorsította a munkamentet.

Különleges átrendezés kezdődött a lakótelepen 1954 tavaszán – a MÁV a megnövekedett forgalom lebonyolítása miatt a rendezőpályaudvar területének kibővítéséről döntött. Kilencc, átlagosan 80 méter hosszú épületet kellett csaknem 200 méterrel arrébb tolni. Az új helyen előre elkészítették az alapokat és 29 sínpárt fektettek le. Az „elgurítandó”, 450 tonna súlyú lakóházak alá acélgörgőket helyeztek, a főfalak alá pedig vasszerkezeteket szereltek. Egy-egy házat 4 nap alatt sikerült az új helyére tolni, ezt követte az előkészített alapokra emelés munkafázisa. Az áthelyezett házak a mai Osztag köz, Táblás utca és Táblás köz által határolt területen található.

Az Aszódi utcai lakótelep a következő évtizedekben folyamatosan küzdött a zárványjellegből adódó nehézségekkel. Bár tömegközlekedéssel már az 1950-es években megközelíthető volt,

Fotó: 9.tv./YouTube

Az Aszódi-telep napjainkban

a városközpontba jutás így is hosszú időt igényelt. Néhány kezdeményezés az elszigeteltség érzését biztosan enyhítette (1958-tól működött saját élelmiszerbolt, 1964-ben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyitott fiókot, 1980-ban az egyik megüresedett lakásban idősek klubja nyílt), de a szorosan egymás mellett kialakított, kis alapterületű lakások a hozzájuk kapcsolódó aprócska előkertekkel inkább a továbbköltözésre, mintsem a maradásra ösztönözték az itt élők nagy részét.

A rendszerváltozás óta eltelt évtizedekben indult épületmegújító program, néhány lakóház tetőterét sikerült modernizálni és beépíteni, van korszerűsített játszótér, köztéri szobra, saját szüreti mulatsága a telepnek, és ami jelentős eredmény, 2020 óta Kultúrosztag néven ismét van kulturális közösségi tere is. A házsorok korszerűsítése, az otthonok még otthonosabbá tétele azonban minden eddigi eredmény mellett még biztosan a legfontosabb megoldandó feladat marad az Aszódi utca környékén.

Kiállítás a Citadelláról

Egy hideg, szeles téli napon, február 20-án nyitotta meg a Várkapitányság a Várkert Bazár Ybl Miklós térre tekintő Déli palotájában az *Elnyomástól a szabadsáig – a Gellért-hegyi Citadella története* című kiállítását. A rendezvény moderátora, *Sándor Zsolt*, a Várkapitányság kommunikációs és marketing igazgatója elsőként a megjelenteket köszöntő *Síkota Krisztinát*, a Várkapitányság vezérigazgató-helyettesét konferálta be, aki a

múltjába ad betekintést, utóbbit a kiegészítés előtt „magyar Bastille”-ként emlegették. Az egykori zárt katonai erőd már műemlék, az UNESCO Világörökség része, hamarosan városi térként, közparkként és történelmi élménytárként lesz látogatható.

A Citadella fejlesztésének vezető tervezője, *Taraczkó Dániel* építész, az Art1st Design Studio Kft. ügyvezetője ismertette, hogy 1899-ben a Citadellát megkapta a székesfőváros, el is kezdték a bontását. Napjainkban újjászületett falát két helyen megnyitották, a megújított Szabadság-szobor mellett pedig tágas park, élményközpontú kiállítás várja majd a látogatókat, közösségi terekkel, kávézóval és ajándékbolttal is kiegészülve. A Habsburg erődből a „szabadság bástyája” vált, kiállításának célja szabadságküzdelmünk bemutatása a magyarság szempontjait tükröző történetmeséléssel.

Ezt követően a mostoha időjárás miatt egy virtuális tárlatvezetés következett *Kiss Henriettának*, a Várkapitányság kiemelt tartalomfejlesztési szakértőjének köszönhetően. Felvázolta, hogy a Citadella udvarán végzett régészeti feltárások igazolták

Kiss Henrietta virtuális tárlatvezetése közben

a Kr.e. I században itt már létező kelta települést, majd a római korszak régészeti leletei is előkerültek. A szabadtéri tárlat anyagainak vetítése közben meglevenedett a Gellért-hegy és a Citadella múltja. A Gellért-hegyi csillagvizsgáló létrehozását (1815) József nádor kezdeményezte, az 1849-es ostrom során az osztrák tüzérség szétlőtte. Az erőd 1850 és 1852 között

szerkezetkész lett, 1856-ra teljesen elkészült: a cca. 220 méter hosszú, 40-60 méter széles erődnek 12-16 méter magas falai voltak. 1899-ben jelképesen megbontották falait, az első világháború alatt orosz hadifoglyokat őriztek benne, a Tanácsköztársaság idején ágyúállásokként szolgált, a második világháborúban Budapest ostrománál a kitörés után, február 12-én tudta csak a Vörös Hadsereg elfoglalni. Az 1947-ben felállított Szabadság-szobor, *Kisfaludi Strobl Zsigmond* alkotása. 1956-ban az előtte álló négy méter magas szovjet katona szobrát ledöntötték, 1956 után pótolták. A rendszerváltozást követően minden szovjet győzelmi emlékmű vonatkozást eltávolítottak a szoboregyüttesről, a mostani rekonstrukció során talapzatára kereszt is került.

Fotók: BHT

Gellérthegy stratégiai jelentőségét emelte ki az ókortól Budapest 1945-ös ostromáig terjedő időszakban. Ismertette, hogy a Várkert Bazár Glorietthez vezető rámpáján most megnyíló szabadtéri tárlat a Gellérthegy és a Citadella napjainkig tartó történelmi

Szabadtéri tárlat a Várkert Bazár Glorietthez vezető rámpáján

Akadémiánk mecénásai

•••• Gábrriel Tibor

Klement, Judit (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia mecénásai. Magyar Tudományos Akadémia – HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2024. 455 p.*

Ünnepi megemlékezésünk, a Magyar Tudományos Akadémia és Könyvtára alapításának (1825 és 1826) 200 éves évfordulója egyfajta előkészítéseként jelent meg az Akadémia mecenaturáját tudományos igényességgel bemutató, a kezdetektől 2020-ig terjedő időszakot átívelő kötet. Ezt a hiánypótló kiadványt az összetartozás jelzéséként azonos formátummal és esztétikai jellemzőkkel adták ki, mint a 2023-ban megjelent *A Magyar Tudományos Akadémia elnökei és főtítkárai* című tanulmánygyűjteményt.

Kötetünk két első tanulmánya az alapítás és a székházépítés témakörét dolgozza fel. Megtudhatjuk, hogy a reformkori magyar arisztokrácia kezdeményezése révén létrehozott és fenntartott intézményt anyagiakkal kezdetben a rendi társadalom tehetős, reformpárti arisztokrata tagjai támogatták, majd a polgári társadalom térhódításával egyre inkább a megszülető

középosztály is jelentős szerepet vállalt e téren. A kötet gerincét az 1945 előtti mecénások társadalmi rétegződés szerinti bemutatása alkotja, majd a támogató vállalatok, vármegyék és külföldről érkező adományozók kerülnek sorra.

Akadémiánknak két évszázad alatti adományokból származó vagyonát a szovjet megszállás kezdeti időszakában államosították, az intézmény működése teljes mértékben az állami dotációtól vált függővé. Az 1945 utáni hazai támogatói elsősorban életük eredményeit, „hordalékát” adományozhatták az Akadémiának, a rendszerváltoz(tat)ás után pedig a mecenatura régi/új korszaka kezdődött. Olvasóink az adományozók életébe tekintve az ország politikai és gazdasági változásairól, az Akadémia ezekhez igazodó korszakairól is tájékozódhatnak az általában történészek révén szakmai igényességgel készített tanulmányokból.

Kis múzeum a nagyvárosban

•••• Heilau Zsuzsanna

Timothy Ambrose, Crispin Paine: *Museum Basics: The International Handbook – 5th Edition. Routledge, Chapman & Hall, Incorporated. 2025, 427 p.*

A Timothy Ambrose – Crispin Paine szerzőpáros angol nyelvű kézikönyvének 5. kiadása, a *Museum Basics: The International Handbook* című nagyalakú szakmai kézikönyv (egyben tankönyv) jól strukturált áttekintést ad a 21. századi múzeumokról, szakmai tevékenységükről, céljaikról, feladataikról, működésükről, környezetükről. A 11 főfejezetben áttekintett, alfejezetekben, ábrákkal kifejtett témakörök mindegyikéhez 2–3 rövid nemzetközi esettanulmányt/jó gyakorlatról szóló összefoglalót is illesztettek a szerzők. Ezek egyike, a magyar múzeumi szakmát, számos helyi jó gyakorlatot képviselve, a Budapest XVIII. kerületében működő Tomory Lajos Múzeumról szól.

A magyar ICOM javaslatai alapján Timothy Ambrose a Tomory múzeumot választotta, ismerve a tevékenységünket. Olyan kismúzeumot keresett, amely kor-

látozott erőforrásai mellett is jó példa lehet más kisebb szervezetek számára.

A Tomory Lajos Múzeum esettanulmánya, jó gyakorlata a kézikönyv 10. fejezetébe került. Ez a múzeum irányítása és vezetése címet viseli, és többek között a következő témákat foglalja össze: irányítási és vezetési struktúrák, együttműködés másokkal, hálózatépítés, stratégiai tervezés, múzeumok teljesítményének mérése, a múzeumok sikerének értékelése, bevételi források, adománygyűjtés, projekt és pénzügyi menedzsment. Az esettanulmány a fejezet végén, a 360–361. oldalon található, szerzője Heilau Zsuzsanna, fordítója Frank Gabriella, lektora Tóth Arnold.

A szövegben szerepelnek a múzeum alapadatai és a közelmúlt eredményei. Mindehhez kis intézményként is fontosak a világos célok és stratégia, melynek megvalósításához sokféle együttműködés és a közösség bevonása szükséges.

Pest várostörténeti atlasza

•••• Simon Katalin

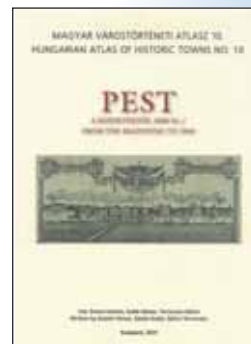
Simon Katalin – Sudár Balázs – Ternováczi Bálint: Magyar Várostörténeti Atlasz 10. Pest a kezdetektől 1848-ig / Hungarian Atlas of Historic Towns No. 10. Pest from the beginning to 1848. Szerk.: Majorossy Judit, Szende Katalin, Toma Katalin, Tringli István. HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet – Budapest Főváros Levéltára. Budapest, 2025, 154 p.

Közel ötvennyi munkát követően jelent meg 2025 őszén a hazai várostörténeti atlaszok tizedik kötete, amely Pest városának fejlődését mutatja be 1848-ig. Az ókori és középkori fejezetek szerzője Ternováczi Bálint, a török koré Sudár Balázs, e sorok írója pedig az 1686 és 1848 közötti időszaké.

A kötet az Európai Várostörténeti Atlasz projekt keretében készült, ennek megfelelően két részből áll: egy kísérőfüzetből és egy képes mellékletből (korabeli és szerkesztett térképek, látképek). A „füzet” egy kétnyelvű (magyar és angol) részletes bevezető tanulmányt tartalmaz a város fejlődéséről. Ezt követi egy történeti-topográfiai adattár, ahol egy adott témához kapcsolódó ismeretek szerepelnek, így például a város jogi státuszáról, vásáraitól, egyházairól, vagy akár utcáiról,

szórakozóhelyeiről. A kötet a szakirodalom mellett a legújabb régészeti feltárások eredményeit, a levéltári forrásokat tartalmazza, több esetben a képi források fontosságára is felhívja a figyelmet. A mellékletek és a kísérőfüzet gazdag képanyaga hozzájárul az írott szöveg megelevenedéséhez. A fejezeteken keresztül az olvasó előtt feltárul Pest fordulatos története a római kori erődtől kezdve az első középkori településeken át a tatárjárást követő változásokig, majd a hódoltság kori erődváros.

Végül a 17. század végétől újjáépülő, száz év múlva pedig már a születőben lévő nagyváros képe bontakozik ki előttünk. Pest sorsa a ma emberének is tanulságos: története az évszázadok viharait átveszelő, folyamatosan megújulni képes városé.

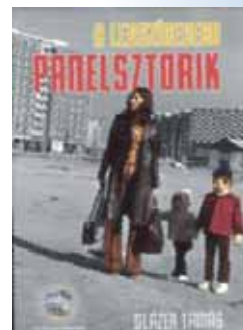
Panelvilágról napjainkban

Glázer Tamás: A legszínesebb panelsztorik. Glázer & Glázer VIPR Kft., Budapest, 2026. 236 p.

A szerzőtől, Glázer Tamástól megszokott stílusban foglalja össze a könyv mindazt, mitől különleges panelban élni és milyen volt az 1960-70-80-as években a lakótelep-építési láz. Ez a könyv is az eddig megjelent retró kötetekhez hasonlóan hihetetlen történeteket gyűjt össze a lakótelepekhez kapcsolódva. A legújabb Tó-retró kötet humoros, szórakoztató sztorikon keresztül fejt meg a lakótelepek titkait: hogy miért olyan piri nyók a panellakások konyhái, miért szól mindig a szomszéd a falakból, kell-e félni a házak összedőlésétől, és hogy tényleg léteznek-e panelszindróma. Megismerheti az 1960-80-as évek házgyárait, amelyek nélkül ma sok millió embernek nem lenne otthona. Bemutatkoznak a leg-ek, azaz a legelső, a legmagasabb és a legnagyobb hazai panelház is.

Bekukkanthat egy tipikus Kádár-kori panellakásba, ahol Kesztölczi tapéta, Gigant fotóposzter, Varia bútor és piros

Manka konyhai sarokülő várja, Fa szappan a szekrényben, üveghal a polcokon és műanyag szalagfüggöny a konyhaajtó helyén. Nevethet a legnagyobb építési blikken, táncolhat Röltex Rózsival, bosszankodhat a Gelkán, mosathat a Patyolatban, majd felfedezheti a panelek feminista úrtechnikáját rakétaporszívóval, Lehel hűtővel és automata mosógéppel. Miért lett Gazdagrét az ország kirakat-lakótelepe, és miért az egri Felsőváros a legszovjetebb lakótelep? De végül az Ön számára is kiderül, hogy miért olyan színes a panelek szürkesége. Érdeemes átböngészni a tartalomjegyzéket, mert sok-sok sztorit gyűjtött egybe az olvasóknak a szerző. A könyv puhafedeles, ragasztott kötéssel és fekete-fehér képekkel készült, 236 oldalas terjedelemben, kereskedelmi forgalomba nem került, megrendelhető: <https://webshop.toretro.hu/kezdolap/>, tel.: +36-30-3937311, email: drkardos@toretro.hu – olvashatjuk a toretro.hu weblapjukon.

Fülkefényben állunk

A József Attila Emlékhelyről

•••• Fehér Renátó

Ferencváros szívében, az ezredfordulós tömbrehabilitáció és a századelő hangulatát őrző bérkaszárnnyák között húzódik a Gát utca. Aki ide belép, nem csupán egy városrészt, hanem a magyar irodalom egyik legmélyebb rétegét keresi fel. A 3-as számú ház falai között született meg 1905. április 11-én József Attila, s bár a család itt is csak rövid ideig lakott, az épület a költő halála utáni évtizedekben már zárandokhelyévé vált.

A Kaim István által 1891-ben építtetett Gát utca 3. tipikus ferencvárosi bérház. Az irodalmi emlékezet számára 1964-ben vált hivatalossá a helyszín jelentősége, amikor a költő születésnapján – Kassák Lajos beszédével – megnyílt az első em-

120 nm²-en mutatja be az egyik legnagyobb magyar költő életútját.

A Gát utcai emlékhely koncepciója a József Attila-i életmű kettősségére épül: a mélyszegénység és a társadalmi igazságtalanság rideg valóságára és a lélek mérhetetlen szabadságára. A falakon megjelenő versek és életrajzi írások a szociális kiszolgáltatottság, a korszakos indulat, a magány, a szolidaritás, a kollektív felszabadulás, a szerelem és a kozmikus rend keresésének témáit járják körül.

Nem csupán egy statikus tárlat a József Attila Emlékhely. Mint közművelődési intézmény, a kortárs magyar irodalom találkozási pontja, közösségi térként is funkcionál. Az egyik kiemelt célcsoportunk a diákság. Interaktív foglalkozások keretében a fiatalok közelebb kerülhetnek a versekhez és az életműhöz, megértve azok történeti és érzelmi háttérét. Az emlékhely rendszeres házigazdája a rendhagyó irodalomóráknak, tárlat-

vezetéseknek, olvasóköroknak, műhelyeknek, könyvbemutatóknak és a Múzeumok Éjszakája eseményeinek is.

A 2025-ös korszakváltással pedig a József Attila Emlékhely a beszélgetésnek, a plebejus közművelődésnek is közttere sze-

Fotók: József Attila Emlékhely

József Attila szülőházában van a József Attila Emlékhely

retne lenni. Beszélgetésnek költészetről és kultúráról, örömről és félelmekről, szegényről és vigaszról. A közérzetünkről itt és most.

József Attila élete és költészete az anyanyelvünk. A szülőházában, ahol a róla szóló kiállítás néz ránk a falakról, a beszélgetéseinken is ott van a vízjele. Mit tudhatunk meg róla, és mit tudhatunk meg általa és közben magunkról és a világról körülöttünk?

Több mint kiállítóter, több mint rendezvényter, több mint kulturális iroda a József Attila Emlékhely. Több mint közművelődési intézmény, ahogy a kultúra több mint szabadidő. A kultúra: a valóság megszemplése és megbeszélése – a változtatás reményével. A József Attila Emlékhely erre, a változtatásra képes szemlélődésre és beszélgetésre teremtene lehetőséget, szélesítené a kulturális hozzáférést, ehhez nyújtana ajánlatot. Ez az ajánlat pedig a névadónk eszményeiből kell, hogy származzon. A József Attila Emlékhely így képletesen ki is léphetne a saját nyitott kapuin túl – közelítve a mai ferencvárosiak valóságához.

A Gát utcai apró Emlékhely tehát olyan üveggolyó, amelyben a távolság ígéretét és ígétét kaphatnák meg a hozzánk érkezők. Ez a mi munkánk.

lékszoba. Ettől az évtől kezdve ünnepeľjük április 11-ét a magyar költészet napjaként.

Az évtizedek során a kiállítás több átalakuláson ment keresztül, de a legjelentősebb megújulásra 2015-ben került sor. A Ferencvárosi Önkormányzat és a Petőfi Irodalmi Múzeumunk szakmai együttműködésével egy modern élménykiállítás jött létre, amelynek a kurátora H. Bagó Ilona volt, és amely

A modern élménykiállítás 2015-ben jött létre

3D-s virtuális séta a József Attila Emlékhely weblapján

Fotó: jaemlekhely.hu